

МИЛОРАД ДАШИЋ. НАРОДНА КЊИЖЕВНОСТ У НАСТАВНИМ ПЛАНОВИМА И ПРОГРАМИМА. БЕОГРАД: ДРУШТВО ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ СРБИЈЕ, 2016, 205 СТР.

Милорад Дашић, професор српског језика и књижевности у Деветој гимназији „М. П. Алас” у Београду, нашао је своје место међу најзначајнијим именима српске научне литературе у оквиру издавачке делатности Друштва за српски језик и књижевност Србије. Колега Дашић је, године 2016. објавио књигу *Народна књижевност у наставним плановима и програмима* која је дала значајан допринос народној књижевности, с намером да објасни и упути како се народна књижевност, као део наставног плана и програма, развијала кроз планове, програме, уџбенике, приручнике, историје и теорије књижевности. Овај научни рад представља измењену и допуњену магистарску тезу, а намењен је првенствено свим наставницима и професорима српског језика и књижевности, студентима, али и свим читаоцима који с љубављу желе да истражују (и читају) тему школства у Републици Србији.

Књига Милорада Дашића састоји се од осам поглавља: 1. Увод – циљеви и задаци рада; 2. Место и улога народне књижевности у настави; 3. Народна књижевност у наставним програмима за средњу школу; 4. Народна књижевност у уџбеницима и приручницима за средњу школу и у методикама наставе; 5. Савремена рецепција народне књижевности у средњој школи; 6. Закључак; 7. Прилози; 8. Литература и извори.

У самом *Уводу* аутор врло јасно, прецизно и научно даје одговор на питање шта је уопште народна књижевност, цитирајући еминентне професоре попут Јована Делића, Бошка Сувајдића, Зоне Мркаљ, Марије Клеут, Наде Милошевић Ђорђевић, Снежане Самарције. Читајући увод, добијамо синтезу шта је народна књижевност, шта су народне песме, приповетке или предања, која је функција народне књижевности, шта је синкретичност, колективност, варијантност, мотив, сиже, поетски језик, басма или клетва, као и многе друге одреднице. Дашић се позива и на списе Вука Стефановића Караџића, који је засигурно ударио темељ народној књижевности записујући усмену књижевност и традицију код Срба.

У другом делу књиге *Место и улога народне књижевности у настави* М. Дашић говори о значају народне књижевности и њеном месту како у српској тако и у светској књижевности. Многи савремени писци попут Момчила Настасијевића, Васка Попе, Вељка Петровића били су инспирисани народном књижевношћу и своја дала стварали по узору на народне песаме. Самим тим, а пре свега својом заслугом, народна књижевност нашла је место у наставним плановима и програмима. Наводећи јасне циљеве, аутор саветује да ученици треба да уживају у народној књижевности, да је доживе, да је проучавају на аналитичко-синтетички начин, да је откривају, тумаче, закључују, јер она то заслужује – кроз народну књижевност спознајемо дух српског народа, а с друге стране мора се водити рачуна о избору наставног садржаја и узраста ученика.

У трећем делу *Народна књижевност у наставним програмима за средњу школу* аутор нам даје, након истраживања, анализирања и студиозног проучавања, јасан преглед свих наставних планова и програма од 1947. године¹, упућујући на то који су се наставни садржаји и у којим разредима обрађивали, нарочито у којој мери. Кроз табеларни приказ можемо видети које су лирске, епске, лирско-епске врсте, који су текстови и књижевнотеоријски појмови, усмена проза и кратки говорни облици били у програму по разредима и по наставним плановима, а онда се јасно образлаже термилошка недоследност, нарочито у основној школи. На пример, Дашић је јасно уочио „... да су бајка и басна једине две врсте усмене прозе које се као књижевнотеоријски појмови усвајају у нижим разредима. У том би случају остале врсте биле обухваћене надређеним појмом *приповетка*”. Имајући у виду све наставне планове и програме, закључујемо да народна књижевност има заиста мало простора у првом разреду гимназије, јер њена специфичност и разноврсност заслужују много више.

Народна књижевност у уџбеницима и приручницима за средњу школу, четврти део, говори, пре свега, о читанкама након Другог светског рата. Милорад Дашић наводи читанке које су биле у употреби у том временском периоду: 1. *Читанка за осми разред осмогодишње школе и четврти разред гимназије*, Д. Вученов, Р. Димитријевић, 1954; 2. *Читанка за пети разред гимназије*, Д. Вученов, Р. Димитријевић, 1959; 3. *Читанка за први разред гимназије*, Д. Вученов, Р. Димитријевић, 1969; 4. *Читанка за први разред гимназије*, Д. Вученов, Р. Димитријевић, 1973; 5. *Читанка са теоријом*

---

¹ Укупно 13.

књижевности за први разред средњег усмереног образовања, Д. Вученов, Р. Димитријевић, 1978; 6. *Читанка са теоријом књижевности за први разред усмереног образовања*, Д. Вученов, Р. Димитријевић, 1985; 7. *Читанка са књижевнотеоријским појмовима за први разред средње школе* Љ. Николић, Б. Милић, 1991. Искрпном анализом долази се до закључка да су лирске и епске песме најзаступљеније у свим читанкама, нарочито у другој читанци: 46 лирских и 32 епске песме (право богатство), а тај број се знатно смањило у петој и шестој читанци: у петој једна лирска и две епске песме, у три лирске и једна епска песма. Лирско-епске врсте су заступљене у свим анализираним читанкама (нпр: *Предраг и Ненад*, *Хасанагиница*, *Смрт Омера* и *Мериме*, *Стојан* и *Љиљана*), усмена проза и теоријски текстови такође, док се кратки говорни облици помињу у читанкама из 1969, 1973. и 1991. године. Када је реч о савременим читанкама, мора се јасно истаћи да је током 2015–2016. године Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије за употребу одобрило само две читанке: 1. *Читанка са књижевнотеоријским појмовима за гимназије и стручне школе*, Љ. Николић, Б. Милић, 1991; 2. *Читанка за први разред средње школе*, Д. Бабић, 2010. Данас је акредитовано много више читанки различитих издавачких кућа². Аутор најпре говори о читанци Љ. Николић и Б. Милић, јединој читанци која се у школама користи скоро 20 година. Описујући поглавље *Народна књижевност*, аутор прецизно наводи песме (лирске, епске, лирско-епске), пропратне текстове, кратке говорне облике које обухвата наведена *Читанка*, пратећи детаљно наставни план. Књижевнотеоријски појмови дати су на крају *Читанке*, што није случај и са *Читанком* Д. Бабића. Књижевнотеоријски појмови прате садржај у овој *Читанци*, али не и наставни план у потпуности – изостављено је прозно дело *Дјевојка бржа од коња*, што аутор истиче као недостатак. Оно што одликује *Читанку* Д. Бабића засигурно су истраживачки задаци који су задати ученицима, као и упознавање са одликама бугарштице. Када су у питању одобрени приручници, то су: 1. *Књижевност и српски језик за први разред гимназија и средњих школа*, П. Пијановић; 2. *Одабране књижевне интерпретације – приручник за гимназије и средње школе (I–IV разред)*, О. Радуловић. М. Дашић прецизно и студиозно наводи предности и мане приручника. Он замера Пијановићу што термине *еп* и *епонеја* третира у почетку као синонимне, а затим посебно говори о њима. Такође, још један недостатак

² ЗУНС, Клет, Едука, Нови Логос, Креативни центар, БИГЗ.

који је аутор уочио јесте посебан поднаслов *Лирско-епска песма (балада)* – наравно да се одмах поставља питање шта је са романсом. Дашић наводи да су код Пијановића књижевнотеоријски појмови врло јасно објашњени на маргинама уз главни текст. Уочен је још низ недоследности у овом приручнику, посебно када је бајка као књижевна врста у питању. Најзад, мора се одати признање Дашићевом истраживању историја и теорија књижевности, као и методичких уџбеника и приручника. За све приручнике аутор наводи добре и лоше стране, а затим их упоређује и анализира, што даје својеврсну слику о народној књижевности кроз мишљења различитих значајних аутора: Јован Деретић, Злата Бојовић, Марија Митровић, Иво Тартаља, Миливој Солар, Драгиша Живковић, Милија Николић, Вук Милатовић, Павле Илић, Симеон Маринковић, Драгутин Росандић, Зона Мркаљ и др.

Пето поглавље, *Савремена рецепција народне књижевности у средњој школи*, представља Дашићево истраживање спроведено у трима београдским гимназијама кроз закључке до којих је дошао. Наиме, ученици првог и четвртог разреда (укупно 192 ученика) добили су задатак да ураде тест о народној књижевности. Питања су била и отвореног и затвореног типа. Дашић наводи резултат свог истраживања: „Укупно узевши, може се закључити да су ученици поприлично уједначени и у знањима и у ставовима и да значајних разлика између ученика прве и четврте године нема”. Чињеница да се народна књижевност чита, воли и памти од великог је значаја за српско школство и српску културу.

У *Закључку* аутор препоручује следеће: народну књижевност уврстити у све разреде средње школе, и даје решење за то: у другом разреду проучавати народну књижевност уз Доситеја Обрадовића и Вука Караџића, уз романтизам и реализам; у трећем разреду могуће је проучавање народне родољубиве поезије, а у четвртом разреду могли би се наћи узорци Васка Попе, Десанке Максимовић, Милорада Павића. Даље, народна књижевност се може повезати и са наставом језика, нарочито са лексикологијом и дијалектологијом; успоставити међупредметну корелацију са Музичком културом, Ликовном културом, Верском наставом, Географијом, Социологијом и Филозофијом. Све читанке, уџбенике и приручнике ускладити са Наставним планом и програмом, а уколико је потребно, омогућити наставницима и стручно усавршавање када је у питању народна књижевност. Када све ово узмемо у обзир, можемо закључити да је Милорад Дашић у потпуности остварио свој подухват на врло високом научном и стручном нивоу.

Поглавље *Прилози* доноси табеларни приказ родова и врста народне књижевности (једна табела по одређењу Вуковом, а друга по одређењу Снежане Самарције). Прилог II чине Тест и анкета за ученике гимназија, која свакако може да послужи свим наставницима српског језика и књижевности.

Литература и извори, као осмо и завршно поглавље, даје нам богати преглед читанки, уџбеника, приручника, наставних планова и програма, различите изворе, збирке, антологије, методичку и књижевнонаучну литературу, наравно азбучним редом.

Књига *Народна књижевност у наставним плановима и програмима* огроман је допринос изучавању народне књижевности, с једне стране, и методичкој литератури с друге стране. Књига подстиче на даља истраживања, поготову данас када знамо колико још акредитованих уџбеника и приручника постоји. Научност, јасност, атрибутивност, истраживачки и научни дух – атрибути су који описују ову књигу, а самим тим и њеног аутора – Милорада Дашића, великог познаваоца народне књижевности. Све напред наведено јасно говори о томе да је ова књига незаобилазна литература у настави српског језика и књижевности.

Марија В. Запутил
ШОСМО „Стеван Мокрањац”, Пожаревац
Пожаревачка гимназија, Пожаревац
marija.zaputil@gmail.com

Примљено: 8. 5. 2019.
Прихваћено: 3. 7. 2019.